

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A DERSİ
UZUN TEZİ

“ERKEKLER HEP VARDI”

Rehber Öğretmen : Buket ŞAFAK CİĞEROĞLU

Öğrencinin adı: Osman Doğa AKATA

IB Diploma No: D1129039

Sözcük sayısı: 3732

Araştırma Sorusu: Erendiz Atasü'nün Kadınlar da Vardır adlı yapıtında erkek figürlerin toplumsal yapı içindeki yeri hangi yönlerden ele alınmıştır?

ÖZ/PLAN

Uluslararası Bakalorya Programı, Türkçe A1 dersi içinde hazırladığım tezde, Erendiz Atasü'nün *Kadınlar da Vardır* adlı yapıtında yer alan öykülerde erkek figürlerin toplumsal yapı içinde rollerini, kadın-erkek ilişkileri içinde tutum ve davranışlarını inceledim. Bir Yüz Bir Ters, Kadınlar da Vardır, Sessiz Ali adlı öykülerde erkek figürleri orta sınıf erkek tipi, aydın erkek tipi ve alt sınıf erkek tipi olmak üzere sınıflandırarak dört figür üzerinden değerlendirmelerimi yaptım. Orta sınıf erkek tipinde Fikret Bey ve Behçet Bey figürlerini geleneksel aile yapısı içinde, aydın erkek tipinde aile yapısı içinde aydın olmanın gerektirdiği yaşam biçimini sürdürememiş Erol'u toplumun erkeğe yüklediği rollerle birlikte, alt sınıftan sessiz lakaplı Ali figürünü erkek egemen toplumun erkeği baskı altına alması bağlamında değerlendirdim. Tezin sonucunda farklı sınıflardan gelen erkek figürlerin tutum ve davranışların içinde yaşadıkları toplumun değer yargılarından etkilendiğini belirttim.

Sözcük Sayısı:129

İÇİNDEKİLER

| | |
|--------------------------------------|-----------|
| 1. GİRİŞ | 4 |
| 2.ORTA SINIF ERKEK TİPİ | 5 |
| 2.1 Fikret Bey..... | 5 |
| 2.2 Behçet Bey..... | 10 |
| 3.AYDIN ERKEK TİPİ..... | 13 |
| 3.1 Erol..... | 13 |
| 4. ALT SINIF ERKEK TİPİ..... | 15 |
| 4.1 Ali..... | 15 |
| SONUÇ..... | 18 |
| KAYNAKÇA..... | 20 |

1.Giriş

Erendiz Atasü, öykülerinde kadın-erkek ilişkilerini, toplumda erkek egemenliğinin erkekleri güçlü olmaya zorladığını ve bu bağlamda erkek figürlerin kendi iç çatışmalarıyla birlikte kadın figürler üzerinde yarattığı baskıyı ele almıştır. Toplumda “ezen erkek, ezilen kadın” olarak karşımıza çıkarken yazar ataerkil yapının erkeklerinin de bir anlamda “tutsak” olduğuna değinir. Ataerkil toplum yapısı içinde “erkek” figürü güçlü, baskın görünse de zorlu yaşam mücadelesi, onları yalnızlaştırmıştır. Kadınlar da Vardır adlı yapıtta kadınlar anlatılırken kadın figürlerin bakış açısıyla erkek figürlerin içinde yaşadıkları topluma “egemen erkek anlayışıyla” dahil olma süreci ve yaşadıkları zorluklar ortaya konmuştur.

Tezde ele aldığımız öykülerde üç tip erkek tipi belirlemiştir. *Bir Ters Bir Yüz* adlı öyküde orta sınıf erkek tipi olarak Fikret Bey, orta gelirli bir aileyi geçindiren aile babasıdır. Öyküde Fikret Bey’in iş yaşamındaki gerilimini, öfkesini karısına yansıtarak şiddet uygulaması, zamanla karısıyla arasında mesafe oluşması, Fikret Bey’in yalnızlaşması neden ve sonuçlarıyla ifade edilmiştir.

Kadınlar da Vardı adlı öyküde Behçet Bey figürü orta sınıf erkek tipini karşılayan ikinci figürdür. Geleneksel aile yapısı içinde yer alan, kadın figüre yaşam alanı bırakmayan Behçet Bey, eşi Servet Hanım’ın hastalığıyla sarsılmış, bencillik içinde karısının iyileşmesini bekleyerek yalnız kalma korkusunu içinde duyumsamıştır.

Aydın erkek tipi, *Kadınlar da Vardır* öyküsünde Avukat Erol ile verilmiştir. Her ne kadar eğitilmiş olursa olsun Erol da toplumun erkeğe yüklediği değerler sistemiyle, evle ilgili kendine ait olması gereken sorumluluklardan birçoğunu karısına devretmiştir. Öyküde Erol’un

karısının emekleriyle daha rahat ve mutlu bir aile ortamında yaşaması ve bunun farkında olmaması durumu eleştirilmektedir.

Alt sınıf erkek tipi bölümü *Sessiz Ali* öyküsündeki Ali figürü üzerinden değerlendirilmiştir. Çevresel faktörlerin erkek figürlerin kadın üzerindeki tutumlarında ne kadar baskın olduğu üzerinde durulmuştur.

Bu tez çalışmasında Erendiz Atasü'nün Kadınlar da Vardır adlı yapıtında erkek figürlerinin toplumsal yapı içinde bakış açısı ve düşünce biçimi üzerinde durulmuştur. Çalışmada öykülerde farklı sosyal statülerden ve çevrelerden erkek figürler seçilerek geleneksel aile yapısı içinde ve kadın-erkek ilişkileri bağlamında erkek figürlerin davranış ve tutumları, değer yargıları değerlendirilmiştir.

2. ORTA SINIF ERKEK TİPİ

2.1 Fikret Bey

“*Bir Yüz-Bir Ters*” adlı öyküde yaşlı bir çiftin gözünden değişim gösteren evlilikleri anlatılmıştır. Orta sınıf erkeğini temsil eden Fikret Bey, yıllarca karısını bir nesne olarak görmüş, tüm öfkesini, hıncını ondan çıkarmıştır. Emekli olup; eski ritmini kaybederek durağanlaşınca; geçen yıllardan öfkesini alırcasına meydan okuyan karısı karşısında şaşkındır. Öyküde, kadındaki değişimin yanı sıra erkeğin yalnızlığı, bir anlamda tutsaklığı konu edilir.

Emekli memur olan Fikret Bey ailesine bağlı karısıyla mütevazi bir evlilik sürdüren biridir. Fikret Bey eskisi gibi evinde karısı Nurten Hanım tarafından yeterince önemsenmemektedir. Nurten Hanım yemek konusuna çocukları evden ayrıldığından beri daha az

özenmekte ve bu duruma karşı Fikret Bey ne kadar hoşnutsuz olsa da tepkisini gösterememektedir.

“Eskiden ne güzel şeyler pişirirdi... Aybaşlarında sobada yapılan ızgara köftenin tadına doyum mu olurdu?... Ne güzel mezeler hazırlardı... Haddine mi düşmüştü, bir yemeği iki kez Fikret Bey'in önüne sürmek. Alimallah sofrayı yıkardı Fikret Bey, yumruğuyla... Şimdiyse ne içinde iştah, ne ağızda tat, ne yumruğunda kuvvet kalmıştı...” (Atasü, 27)

Zamanın değişimi geçmişteki eğlenceli hayatın yerine daha soluk ve sıkıcı bir yaşamın yerini alması şeklinde karşımıza çıkar. Fikret Bey, kendini yalnız hissetmektedir. Eşi Nurten kendisi yerine, gün arkadaşlarıyla haşır neşir olmaktadır. Çocuklarının kadın tutmasıyla işleri iyice azalmış, rahata ermiştir. Nurten Hanım bütün ömrü boyunca kendini çocuklarına ve eşine adanmış ancak yaşı ilerleyince kendi kimliğini bulmuştur. Fikret Bey emekli olduktan sonra Nurten Hanım'ın ilgisizliğiyle iyice yalnızlaşmış, geçmişi yeniden yaşamaya ve sorgulamaya başlamıştır. Fikret Bey, arada geçmişle ilgili güzel anılarını hatırlar ve Nurten Hanım'la konuşmak ister. Ancak karısı için geçmiş güzel değildir, hayal kırıklıklarıyla doludur. İkisi de geçmişte yaşanan aynı olayları farklı hatırlayarak birbirlerine yabancılaşırlar. Fikret Bey bütün hayatında ailesi için çalışmış, karısının kendinden uzaklaştığının farkında olmayarak toplumun kendisine yüklediği rolleri üstlenmiştir. Şimdi tam ona ihtiyacı olduğu anda Nurten Hanım kendini günlere, gezmelere vermiştir. Nurten Hanım ise, Fikret Bey'in “geçmiş” olarak anımsattığı evlilikleri hakkında şöyle düşünür:

“Geçmiş... Geçmiş neydi? On yıl boyu eskilikten artık ısıtmayan aynı paltoyu, Haziran ortasına kadar terden bunala bunala hep aynı tayyörü giymek, neydi? Fikret'in verdiği üç buçuk kuruşluk maaşla bir türlü gelmek bilmeyen aybaşına ulaşmaya çalışmak; bakkalla, kasapla, manavla veresiye için didişmek neydi? Üç buçuk kuruşun hesabını vermek, parayı idareli kullanmadığı için suçlanmak, ama gene de her gün yeni bir yemek pişirmek, değişik bir meze hazırlamak zorunda kalmak neydi? Sırf hırgür çıkmasın diye, kırk yılda bir, annesinin verdiği parayla kasaptan ızgaralık bir şeyler alıp, Fikret'in önüne sürmek neydi? Geceleri uykuya hasret, yorgun bedeni Fikret'in ivecen ağırlığının altında ezilirken, ayda yılda bir

gidilen sinemanın yakışıklı aktörlerini, Clark Gable'ı, Gary Cooper'ı, Gary Grant'ı düşlemek neydi? Doğumlar, sancılar, düşükler, kanamalar, iltihaplanan memeler neydi? Acı neydi? Geçmiş buydu işte. Ve Nurten Hanım geçmişi unutmuştu.”
(Atasü, 37-38)

Çalışma hayatında çeşitli hayal kırıklıkları yaşamış olan Fikret Bey, okumadığına, daha üst mevkide olmadığına ve patronu Suavi Bey'den emirler aldığına hayıflanmaktadır. Fikret Bey, okulu babasının ölümü yüzünden ve ailesine bakıp çalışmak zorunda kaldığından erken bırakmıştır. Bu durum karşısında “keşke okusaydım” diyen Fikret Bey, geçmişe yönelik pişmanlık duymaktadır. Süavi Bey'in emirleri altında ezilen ve sıkıntı çeken Fikret Bey, ancak evine geldiği zaman kendisini daha güçlü hissetmektedir. Çünkü ailenin reisi evinin hakimi “O” dur ve eşi Nurten'e ve çocuklara sözünü geçirebilmektedir. Klasik Türk aile yapısında olduğu gibi baba aile reisi, çocuklar ve anne karşısında sözünü geçiren ve daha üstün, otoriter durumda olan kişidir. Fikret Bey dışarıda eziliyor olsa bile ailesi içinde en yüksek konumundadır. Akşamları önüne kurulan içki sofrası ile gün boyu işte yaşadığı ezikliği unutmaktadır.

“Tek mutluluk biliyordu Fikret, akşam sofrasında rakısını yudumladığı anlar. O zaman beynindeki uğultu, yüreğindeki daraltı, yok olup gidiyordu. Tüm bedenini bir rahatlık, bir gevşeme saryordu. O zaman Fikret önemli bir adamdı. Suavi beyden ezile büzüle emirler alan bir kambiyo memuru değildi... Burası onun evi. Burada başkan Fikret'tir, her şey Fikret'in isteğine göre düzenlenir. Fikret gücünü işte bu sofrada duyar.” (Atasü, 34)

Nurten Hanım'ın kocasına ve evliliğine yabancılaşmasında Fikret Bey'in kendisine karşı davranışlarının rolü büyüktür. Fikret Bey babasından, patronundan ve hayatını berbat eden herkesten duyduğu nefretin acısını, kendi başarısızlıklarından duyduğu öfkeyi, hükmedebildiği tek kişi olan karısından onu öylesine döverek çıkarmaya çalışmaktadır.

“Fikret'in içinde kabaran öfke, son engelleri de yıkıp taşı. Fikret'in eli Nurten'in omuzuna indi önce. Sonra yüzüne, kollarına, her yanına. Fikret, Nurten'e delirmiş gibi vuruyordu... Fikret Suavi Bey'e, Fikret kambiyo servisine, Fikret ölüp de kendisini liseden eden babasına, Fikret kendisine vuruyordu. Neden sonra Nurten, kaçmayı akıl edebildi....Yüzünden, kollarındansa içinden kırılan bir şeyler korkunç

acı veriyordu ona. Ta içinde bir şey çatlamıştı. O çatlak büyüyor, kanıyor, bir şeyler eriyor, akıp gidiyor, yok oluyordu. Orda, lavaboya dayanmış, uzun süre kaldı, Nurten. Sonra birden hıçkırığı kesildi, ağlaması durdu. İçinden eriyip, akıp gidenler de durdu, donmaya katılmaya başladı. Yeni oluşumlar gelişip büyüyordu Nurten'in içinde. Birinin adı korkuydu. Öbürünün adı yoktu. Onun gelişmesiyle pek çok şey çekip gitti Nurten'in içinden. Fikret'in gelmesine yakın saç taramalar, takvim yapraklarındaki resimlere bakıp uzak ülkelerde dinlenince düşülmeler çıkıp gitti. Clark Gable, Gary Cooper, Gary Grant bir daha uğramadılar.”
(Atasü, 40-41)

Nurten Hanım, şiddet gördüğü evliliğinde kendisini kocasına karşı kapatmıştır. Evliliğinin olumsuzluklarını bastırmak isteyerek günlerini değişik şeylerle doldurur. Çocuklarıyla ilgilenmiş, yıllar geçtikçe kocasıyla iletişimsizliğinin aksine, gün arkadaşları ve komşularının sorunlarıyla daha ilgili olmaya başlamıştır. Önemli olan, bu noktadan sonra Fikret Bey'in içine düştüğü yalnızlıktır.

Fikret Bey gençliğinde gücü kuvveti ve neşesi bol bir kişiliğe sahipken zamanla yaşlandıkça bu neşesinin kaybolduğu görülür. “*Böyle miydi Fikret Bey eskiden ? Gücü kuvveti yerindeydi.*” (Atasü, 26) Yaşlandıkça eski neşesini yitirmiş, öz güvenini kaybetmiştir. Mutsuzdur artık. Nurten Hanım'ın eskiden olduğu gibi saygılı ve ilgili davranmaması, örneğin iş dönüşü kapıyı açmaması Fikret Bey için hayatı çekilmez kılmaktadır. “*Mide ülseri, Prostat, sertleşen damarla birlikte kararsızlık da yapışmıştı yakasına. Zili çaldı, içinde cılız bir umut. Kapı bir gizi saklayan dudaklar gibi sımsıkıydı. Gelmemişti Nurten. Anahtara davrandı, çaresiz...*”(Atasü, 26)

Fikret Bey yaşlandıkça geçmişi daha fazla hatırlar. Ancak karısının ve kendinin hatırladığı geçmiş farklıdır. Fikret Bey, karısına baloya gideceklerini söylemiş, Nurten Hanım bunu duyunca heyecanlanmış, uzun aradan sonra tekrar kendisine özenmeye ve kadının olmanın verdiği dürtüyle süsü için uğraşmaya başlamıştır. Yeni elbise alacak imkanları olmadığından Nurten Hanım kendisine eski gelinliği üzerinde oynayarak yeniden kendine göre bir kıyafet tasarlamıştır. Bu durum her şeye rağmen kocasına olan sevgi kırıntılarının ve gençlik yıllarına

duyduğu özlemin göstergesidir. Nurten Hanım'ın gelinliği üzerinde oynaması, kendine danışmadan değişiklik yapması Fikret Bey'i küplere bindirmiştir. Annesinin gelinliği olduğundan karısına çok kızmış ve onun sevincini alt üst edip karsısının duygularını hiç önemsemediğini göstermiştir. Üstüne üstlük karısını kıskanmaktadır da. “-Çıkarrrt, Çıkarrrt onu sırtından diye kükredi. Fikret. Nasıl annemin sana diktirdiği gelinliğe el sürebilirsin?... Üstelik böyle açık saçık kılıkta seni yanımda taşıyacağımı sanıyorsan aldaniyorsun. Utanmaz rezil bu ne kepezelik böyle?”(Atasü, 35)

Fikret Bey tüm bu olanlara rağmen baloda eğlenmiş ve Nurten Hanım kocasının tepkisinden sonra çok mutsuz olmuştur. Fikret Bey'in sonradan Nurten'e baloda eğlenip eğlenmediğini sorması Nurten Hanım'ı hiç önemsemediğinin göstergesidir. Onca hakaretten sonra Fikret Bey'in bunu söylemesi karısının yaşadıklarını hiç algılayamadığını ortaya koyar. “Nurten diyorum ki, güzel bir anı oldu balo iyi ki gitmişiz. Tuhafsın valla... Bir de kadınlar hiçbir şeyi unutmaz, geçmişi hep anımsar, derler baksana... Ha,Ha... Sen unutmuşsun.” (Atasü, 36)

Erkek egemen ailede erkeğin zaman içinde artan baskısı ve geçim sıkıntısı Nurten'in geçmişini unutmamasına yol açmıştır. Nurten Hanım bu süreçte, yaşamın zorluğundan geçmişte yaşadığı bütün sevinçleri onu heyecanlandıran şeyleri unutmuştur.. “Ve Nurten Hanım geçmişi unutmuştu. O sanki hiç genç bir kadın olmamış, hiç sevişmemiş, hiç doğurmamış, sanki onun özlemleri, düşleri olmamıştı”. (Atasü, 36-37)

Öykünün adı “Bir Yüz Bir Ters”, örgü örmekte kullanılan örgü adımlarının sırası olup hayatın tekdüzeliğine işaret eder. Ayrıca kocası Fikret Bey'in hissettiği yalnızlıkla ilgilenmeyen Nurten için hayat çoktan tekdüze bir hal almıştır. Zaman geçtikçe Nurten Hanım'ın kendini

örgüye vermesi Fikret'i rahatsız etmiş çünkü kendini yalnız hissetmiştir. *“Nurten sana laf söylüyorsun, nedir bu örgüden başını alamıyorsun Allah aşkına? Orada put gibi oturup örgü örüyorsun. Bazen bu evde tek başıma yaşıyorum sanıyorum. Bıktım bu sessizlikten. Bazen sağırım sanıyorum.”* (Atasü, 37)

Türk toplumunda erkekler, ataerkil düzende kendilerine biçilen rollerde ev geçindirmeye ve bir düzeni devam ettirmeye çalışırlar. Bunu yaparken de zaman zaman eşlerini ihmal ederek, kaba davranarak onlara haksızlık ederler. Güçlü, otoriter görünen erkek, yaşlandıkça bir o kadar güçsüzleşir. Erkekler, yaşlanıp asıl bir eşe ihtiyaç duydukları zamanda ise kadın onları çoktan terk etmiş ve erkek manevi bir yalnızlık içine girmiştir.

2.2 Behçet Bey

Erendiz Atasü'nün *Kadınlar da Vardır* adlı öyküsünde ataerkil toplum yapısı içinde erkek figür Behçet Bey ve eşi Servet Hanım'ın yaşadıkları kadın erkek ilişkileri bağlamında ele alınmıştır. Aynı öyküde Servet Hanım'ın doktoru Gülşen Hanım'ın eşi Avukat Erol da Behçet Bey'in aksine aydın erkek tipi olarak verilmiştir. Behçet Bey figürü, Servet Hanım'ın ve geleneksel aile yapısının bireylerini hastalarıyla yakından tanımış olan Doktor Gülşen'in bakış açılarıyla ortaya konmuştur.

Eşi ev hanımı olan, kalabalık aile yapısıyla gelenekselliği içinde barındıran Behçet Bey, toplumun öğretileri içinde aile babası olarak evliliğini sürdürmüş, makine gibi işleyen ve evde her şeyi kotaran eşinin bir gün hasta olacağına ihtimal dahi vermemiştir.

Behçet Bey ve çocukları, Servet Hanım'ın kanser olduğunu ve ameliyat olması gerektiği haberini aldıktan sonra büyük bir endişe duyarlar, bu güçlü kadını yitirmek istemezler. Bu durum, Türk toplumunda erkeğin yaşamında “kadın”ın ne kadar önemli bir yeri olduğunun göstergesidir.

Kadın olmadan erkeğin yaşamını sürdürebileceğine inancı yoktur. “*Kocası ve çocukları dut yemiş bülbül gibiydiler, yüzlerinde yitirmişlik...*” (Atasü, 29) Behçet Bey, başta Servet Hanım’ın hastalığını önemsememiştir. “*Evlerden ırak. Neler de konduruyor şu kadın, basit bir rahatsızlık için... Dünya alem bilir kadın milletinde şu ya da bu nedenle kanama olduğunu, kimsede fazla ciddiye almaz bu işi.*” (Atasü, 31) Aile bireyleri, hem kendilerini hem de birbirlerini Servet Hanım’ı ihmal ettikleri düşüncesiyle suçlamaya başlarlar. Behçet Bey, çocuklarının annelerinin rahatsızlığının sebebini kendi ilgisizliğine bağlayıp suçlamalarından rahatsızlık duyar.

“Servet Hanım’ın kocası, beş çocuğu tam bir bozguna uğramışlardı. Her kafadan bir ses çıkıyor, kimi ağlıyor, kimi bağırtıyor, çocuklar babalarını suçuyorlardı. Anneleri çok ihmal edilmişti çok... Onca gün kanaması olmuştu da doktora bile götürmemişti analarını.” (Atasü, 31)

Servet Hanım’ın kanser olduğu süreçte kocası Behçet Bey, eşine aslında içinden kızmaktadır. Behçet Bey, Servet Hanım’ın eviyle ve çocuklarıyla ilgili uğraşını hiç bir zaman bir fedakarlık olarak görmemiş, bunları eşinin görevi saymıştır. Ayrıca Servet Hanım’ın hastalığı nedeniyle hastanede yatarak Behçet Bey’i yalnız bırakması onun eskisi kadar rahat yaşayamamasına neden olmuştur. Behçet Bey, dua ederek eksikliğini büyük ölçüde hissettiği eşinin bir an önce evine dönüp eski düzenlerini sürdürmeyi çok istemektedir.

“Ya Servet hepten yok olursa Behçet Bey ne yapacaktı? Korkuyordu. Karısının hastalığını ilk öğrendiğinde duyduğu şaşkınlık ve azıcık suçluluk sonraları öfkeye dönüşmüştü. Tut da kanser ol tam rahat edeceğimiz sırada. Bir araba çocuk doğurmuş, “çocuklarım da çocuklarım” sonraları “torunlarım da torunlarım “ diye Behçet Bey’in ömrünü karartmış kafasını şişirmişti. Hep Behçet Bey’in karşısında, çocukları arkasında dikilip durmuştu... Servet ölmemeliydi. Tanrı bu kadar gaddar olamazdı. Behçet Bey son yıllarda edindiği tesbihi yastığının altından çıkardı , anlamını bilmediği duaları mırıldanmaya koyuldu” (Atasü, 51)

Behçet Bey’in korkuları Servet Hanım’ın hastalığı boyunca sürmüştür. Doktor Gülşen, Servet Hanım’ın durumunda olan ölümle yüz yüze gelmiş kadınları, geleneksel aile yapısı

içinde nasıl erkeğin gerisinde ve tüm ailenin yükünü taşıyarak zorlukla ayakta kaldığını görmektedir. Servet Hanım da Behçet Bey'in ardında bir ömür kocası ve çocukları için didinmiş ancak hayat yorgunluğu kanserle birlikte belirince yaşamını gözden geçirmiş ve geçen hayatına üzülmüştür. Geleneksel aile yapısı içinde ev geçindiren, tüm hizmeti eşi tarafından görülen, kendi rahat yaşamını sürdürmesinde eşi sadece bir araç olan Behçet Bey ise orta sınıf erkek tipi olarak karşımıza çıkmıştır.

3. AYDIN ERKEK TİPİ

3.1. Erol

Kadınlar da Vardır adlı öyküde Doktor Gülşen'in eşi olarak karşımıza çıkan ikinci figür Behçet Bey'in aksine modern bir aile yapısı içinde yer alan entelektüel bir tip olan Avukat Erol, eşi Gülşen'in bakış açısıyla verilir. Gülşen ve kocası Erol öğrencilik yıllarında anlaşarak evlenirler. Başlangıçta heyecanlı, dinamik, atak bir ilişkileri vardır.

“Erol iyi bir kocaydı. Karısına ve çocuklarına karşı çoğunlukla sevecen ve nazik... Her günü birbirinin aynı olan, beklenmedik patlamaların güven verici akışı bozmadığı bir birliktelik, iki dengeli insanın evliliği. Mutlu evlilik demek buyusa mutlu bir evliliği onlarınkı.” (Atasü, 40)

Gençliklerinde ateşli birer sosyalist olan Gülşen ve Erol, 12 Mart döneminde gözaltına alınmaları ve yaşadıkları toplumsal süreçler içinde zamanla değişime uğramışlardır. Her ne kadar entelektüel bir tip olsa da Erol yetişkin erkekler kervanına katılır ve ataerkil toplumsal düzenin kendisine biçildiği rolü oynamıştır.

“Ne zaman yalnızca su parası, kaç ekmek alınacak, çamaşır makinesi ödentisinden başka şey konuşmamaya başladılar? Ne zaman Erol, davalarından Gülşen'e söz etme gereğini duymaz oldu? Ne zaman Gülşen, o gün doğan bir bebeği ateşli ateşli anlatırken Erol, televizyondaki boya badana reklamına dalar gider oldu? Dönüşüm

çok hızlıydı. Zamanı anımsayamayacak denli... Ama bir şey kesindi. Oyunbozanlığı yapan Erol'du. Erol'a bu nedenle kırılmak Gülşen'in aklından geçmedi. Garipseyecek bir şey yoktu. O dudak büktükleri, küçümsedikleri çark onları da öğütüvermişti. (Atasü, 57)

Entelektüel kadın ve erkeğin evliliklerindeki değişimini yazar, kadın bakışıyla verir. Doktor Gülşen, Servet Hanım hastası olduktan sonra kendi ailesiyle Servet Hanım arasında bir özdeşim kurarak kendi hayatını gözden geçir. Hayatının sıkıştırılmış halinden bunaldığını, eşi Erol'un bunda büyük rolü olduğunu düşünen Gülşen, işten eve geldiğinde çocukların sorunlarıyla uğraşır ve adamakıllı dinlenemez. *“Bedensel yorgunluktan öte bir şey bu. İnsan günde dört ameliyat yapınca gece bacağını uzatıp dinlenmek istiyordu, bir koca ve iki afacan oğlanın dağınıklığını toplamak yerine...”* (Atasü, 39)

Erol da Behçet Bey'in karşısında bir tip olmasına rağmen zamanla içinde bulunduğu toplumun erkek modeline uymuştur. Ev düzeni ve bakımı konusundaki beceriksizliği nedeniyle ev işleri konusundaki sorumluluklarını Gülşen üstlenmiştir. Bu durumun Erol'un çocukluğundan itibaren annesinin bütün kıyafet veya diğer ev işleri üzerindeki sorumluluklarını üstlenmesinden kaynaklandığı belirtilmiştir.

“Erol her şeyi temiz, düzenli bulmayı isterdi. Belki başlangıçta Gülşen, Erol'a böylesi aşık olmasa işler başka türlü biçimlenirdi. Erol el bebek gül bebek büyümüştü, pijamasını katlamayı bile unuturdu. Gülşen Erol'a sevmediği işler yaptırmaktansa kendisini tüketmeyi yeğlemişti. Sevdalanmak baştan yenilgiyi kabullenmekti bir bakıma... Yaşamının abecesi sevdalanmak...” (Atasü, 144)

Anne ve eş olmak üzere bütün kadın figürler erkek doğduktan itibaren onun ev işleri konusunda sahip oldukları sorumlulukları kendileri üstlenmekte ve bu döngü hiç bozulmadan devam etmektedir. Erkeğin bu tutumunun sebebi, annenin kendisine üstlenecek sorumluluk bırakmamasıdır. Böylece erkeğe yaşamı boyunca kendisine ev

işleri ve yaşamın rutin döngüsünde yapılması gereken işler konusunda bir sorumluluk bilinci aşılanmadığından, erkek, aile hayatında “kadın” figürü anlamakta zorluk çeker.

Gülşen, içinde bulunduğu düzenin ancak çocukluktan başlayarak düzeleceğini düşünür. Erkekleri yetiştiren, onları bu topluma hazırlayan, aileleri ve yine bir kadın olan anneleridir.

“İşe Yeşimden başlamalıydı. Gülşen oğullarını anımsadı. Onların çocuk sevimliliklerinin bile örtemediği, gündün güne boy atıp güçlenen bencillikleri bir bir gözünde canlandı, içi sızladı. Gülşen’in görüp de görmezden geldiği, ya da hoş görmeye çalıştığı bencillikler. İşe Ahmet ve Mehmet ile başlamalıydı. Kolay teslim olmayacaktı Gülşen... Yarından tezi yok bir takım düzenlemeler getirmeliydi evine. Oğlanlar sabahları yataklarını toplayıp pijamalarını katlamalıydılar. Sonra düğme dikmesini, yumurta kırmasını filan da öğrenmeliydiler. Geceleri çoraplarını yıkasalar hiç fena olmazdı. Gülşen gülümsedi, Ahmet’le Mehmet’in hatta Erol’un şaşkınlığını düşleyince. Keyfi yerine gelmeye başlamıştı. Evde buncacık iş yaparlarsa herhalde yorgunluktan öleceklerini ileri süreceklerdi çocukları. Yoo, deneyecekti Gülşen, ana yüreğinin yufkalığına boyun eğmemeliydi hemencecik... Tek kendi eviyle hiçbir şeyin kolayca çözümlenmeyeceğini bilmez değildi. Onun evi bütün bu evler denizinin ortasında bir damlaydı yalnızca.”
(Atasü, 80)

Öyküde erkeğin içinde bulunduğu “güçlü ve sert erkek” imajından çıkışı Gülşen tarafından verilir. Eğer, anneler oğullarını hayatta eş ve aileyle birlikte yaşamın bir paydaşı olarak yetiştirebilirlerse, en küçük gündelik işlere onları dahil edebilirlerse toplumda bir şeylerin değişmesi söz konusu olacaktır. Eğitimli insanlarla, eğitimsiz insanları sıfırlayan, aydın olmanın farklarını en aza indirgeyen bakış açısı, geleneksel toplum yapısının erkeğe biçmiş olduğu roldür.

Ataerkil toplumsal düzen içinde erkek tiplerinin çevresindeki kadınlar her ne kadar farklı eğitim düzeylerinde olsalar da yaşananlar aynıdır. Erkeğin “baba” rolü, evi geçindirme çabası, kadını evde çalışmaya mahkum etmektedir. Ne aydın erkek tipi, ne de

aynı derecede eğitimli eş, içinde buldukları toplumun erkek egemen anlayışını yok edememiştir.

4. ALT SINIF ERKEK TİPİ

4.1. Ali

Sessiz Ali adlı öykünün odak figürü Ali, alt sınıf erkeğini temsil etmektedir. Bir büroda odacı olan Ali çok sessiz ve ağırbaşlı kişiliğiyle tanınan yumuşak karakterli biridir ve kendiyile aynı mahallede yaşayan Gülsüm ile nişanlanır. Gülsüm, Ali'ye karşı sevgi doludur, Ali de aynı hislerle Gülsüm'e bağlıdır. Ancak Ali, ne ablalarında ve annesinde, ne de çevresinde erkeğine sevgi ve neşe dolu bakan gözlere alışkın değildir ve bir süre sonra çevrenin de yaptırımlarıyla bu bakışların yerini donuk bakışlara bırakmasına neden olacaktır.

Evlilik yaklaşmaya başlayınca mahalleli Ali'nin bu tutumunu değiştirip kadına karşı daha sert olması gerektiğini söylerler. Alt kesimde iyice beliren erkek egemenliği, kadını iyice ezilen konumuna sokmaktadır. Alt sınıf erkeği temsil eden mahallelinin bireye olan etkisi, bireyi sıradanlaştırmak, mahalledeki erkek tipinin genel duruşundan farklı bir hale getirmemek yani ötekileştirmemektedir. Ali gibi sessiz, kimseyi incitmemiş bir çocuğun bir kadının elinde ezileceğini düşünen mahalledeki erkekler, sürekli Ali'yi uyarmaktadır. "*Oğlum Ali, efendi ol dedikse, bu kadar da alttan alma, yüz verme kadın kısmına. Baş edemezsin. Maaşın kaç kuruş a oğlum... Şunu isterim, bunu isterim, pabuç al, manto al, diye tutturursa görürsün,*" diyorlardı *emmiler, dayılar.*" (Atasü,164) Ali'nin zayıflığı, her öğüdü dinlemesi çevresinin daha fazla üstüne gelmesine neden olur. İşe ilk girdiğinde de çevresindeki birçok kişi yolunu kesip işte kendini nasıl saydıracağını anlatmıştır. "*Ali aldırmyordu baştan. İşe girdiğinde de böyleydi.*

Mahalleli yolunu kesip akıl vermiş, işyerinde kendini nasıl saydıracağını anlatmıştı ona. Akıl hocalarının çoğu hayatlarında hiç memuriyet yapmamış kişilerdi ya neyse...” (Atasü, 164)

Ali uzun süre “yumuşaklıkla kadın kısmıyla başedemeyeceğini” söyleyen mahalleliye kulaklarını tıkar. Ancak Gülsüm’ün bakışları onu rahatsız etmeye başlamıştır. Odak figür Ali’nin çevresel faktörlerden etkinlenmesi, çok sevdiği ve aşık olduğu nişanlısı Gülsüm’e el kaldırmasına neden olacaktır. Gülsüm Ali’ye, kayınvalidesine yardım için çamaşır yıkamaya geldiğinde evlendikten sonra çamaşır makinesi almasını söyleyince gerilen ve ne zaman nereye saldıracağını bilemeyen Ali onu döver.

Ali’nin annesi ;

- *Yaa pek iyi olur; böyle leğende zor oluyor... demeye kalmadı, Ali iki kadının üstüne atılıverdi, çevik bir kedi gibi. Gülsüm’ü saçlarından sürükleyerek leğenin başından çekip aldı.*
- *Kız sana ne oluyor? Sana mı kaldı benim cebimdekini nasıl harcanacağını söylemek, diye kükrüyordu. Bir yandan da yerde şaşkınlık, korku ve acıyla, beden ve ruh acısıyla debelenen kıza tekme tokat girişiyordu.”* (Atasü, 165)

Ali mahalleli tarafından “kadın milletine karşı söz geçirebilmesi” ve evlilik hayatında zorluk yaşamamak için, kadına karşı sert olunması, onlara yüz vermemesi gerektiği şeklinde baskılanmıştır. Sessiz Ali, mahallelinin bu tutumu yüzünden bir gün Gülsüm’e el kaldırmış ve böylece geçmişteki sakin tutumunun mahallelinin baskısı ve telkini yüzünden değişmiştir. “*Ali vurdu, vurdu taa ki Gülsüm’ün bal rengi cıvıl cıvıl ışıldayan gözleri donuklaşana kadar.*” (Atasü 165) Ali’nin dayağıyla Gülsüm’ün bakışları iyice donuklaşır, yüzündeki neşe kaybolur ve sonunda Ali’nin çevresindeki herkesin yüzündeki tanıdık ve boş bakışlar Gülsüm’ün yüzüne yerleşir. Bu olayla birlikte Ali ve mahalleli de rahatlamıştır. “*Karşı evden küçük Dursun koşarak çıktı ve haberi tüm sokağa yaydı. “Ana, kız ana, koş... Sessiz Ali*

ağbim seslenmiş! Gülsüm ablamı bir dövdü ki sorma! “Haberi duyan mahalleli rahat bir soluk aldı.” (Atasü, 166)

Erkek egemen toplumda kadınlara karşı erkeğin önde olduğu ve kadına söz hakkı vermeyen tutum, odak figür Ali gibi sessiz ve sevgi dolu erkeklere dahi zayıflıkları doğrultusunda yaşam alanı bırakmamaktadır.

Sonuç

Erendiz Atasü'nün Kadınlar da Vardır adlı yapıtında Kadınlar da Vardır, Bir Yüz Bir Ters ve Sessiz Ali adlı öykülerinde toplum yapısı içinde erkek figürler orta sınıf erkek tipi, aydın erkek tipi ve alt sınıf erkek tipi olarak üç bölümde irdelenmiştir.

Orta sınıf erkek tipinde Bir Yüz Bir Ters adlı öyküde Fikret Bey figürü ile Kadınlar da Vardır adlı öyküde geçen Behçet Bey figürü değerlendirilmiştir. Devlet dairesinde çalışan orta gelirli bu iki erkek figürün ataerkil toplumsal düzende erkeğin baskın ve güçlü olması sebebiyle kendi tutum ve davranışlarının bu doğrultuda değiştiği görülmüştür. Gerek ekonomik nedenlerle gerekse aileyi geçindirme çabasıyla bunalan erkek, hayata karşı öfkesini zaman zaman şiddete başvurarak çıkarmış, kadın-erkek ilişkileri ve evlilikte baskıcı ve sert bir erkek tipi olarak ortaya çıkmıştır. Ancak orta sınıf erkeğinin kendi tutum ve davranışları sonucu ya da eşlerinin bir şekilde hastalık nedeniyle hayatından çıkması durumunda yalnızlık duygusunu en çok yaşayan ve geçmişte kadın-erkek ilişkilerindeki gücü nedeniyle geçmişe en fazla özlem duyan erkek tipi olduğu görülmüştür.

Aydın erkek tipi Kadınlar da Vardır adlı öyküde Erol ile karşımıza çıkmıştır. Avukat kimliğiyle Erol, 12 Mart olaylarına katılmasına, hareketli öğrencilik yıllarında emekçinin hakkını aramasına rağmen, aynı yıllarda sevgili olduğu Gülşen'le evlenerek toplumsal yapı içinde erkeğe

biçilen role girmiştir. Yapıttaki diğer figürlere göre “aydın” sınıfı içine giren figürün aydın oluşu, toplum içindeki erkek rolünün yanında zayıf kalmıştır. Orta sınıf ve alt sınıf erkek tipinden tek farkı karısına şiddet göstermeyişi olmuş, erkeğin yalnızca çalışan, ev geçindiren bir aile babası olması ona yetmiş, hayat karşısında karısının yaşadıklarına uzak kalmıştır. Erol’un eşi Gülşen’in bakış açısıyla erkeklerin ancak çocukluktan itibaren günlük yaşamdaki sorumlulukların verilmesiyle değişebileceği çözümü üretilmiştir.

Alt sınıf erkek tipini temsil eden Sessiz Ali öyküsündeki Ali ise ataerkil toplum yapısının çizdiği erkek yapısı içinde en belirgin olan figürdür. Odacı olan Ali, çevrenin çok baskın olduğu ve kendisine de direkt müdahale edilen bir ortamdır ve nişanlısına olan tavrını, ona şiddet göstermesini içinde bulunduğu ortam belirlemiştir. Toplum, Ali güçlü erkek rolünü üstlendiğinde rahatlamıştır.

Sonuç olarak hangi sınıftan olursa olsun erkek figürlerin içinde bulunduğumuz toplum yapısının kendilerine biçtiği role girdikleri, değer yargılarının ve tutumlarının da bu doğrultuda şekillendiği görülmüştür. Öykülerde erkek figürünün kadının duygu ve değerlerine bakmaksızın kimi zaman ailesinde gördüğü anne eğitimi, kimi zaman toplumsal bakış açısı yüzünden kadını erkekten alt statüde görmesine yol açmıştır.

Kaynakça

ATASÜ, Erendiz. Kadınlarda Vardır, Everest Yayınları, 2011